

KS. EDWARD GÓRECKI

SYNOD BISKUPÓW W ŚWIETLE OBOWIĄZUJĄCYCH PRZEPISÓW

W niewielkich, bo trzyletnich, a nawet krótszych odstępach czasowych, nie tylko ludzie Kościoła mają okazję śledzić obrady zwoływanych przez Ojca św. zgromadzeń Synodu Biskupów. Mimo skąpych nieraz informacji na ten temat w niektórych środkach masowych, fenomen istnienia i funkcjonowania tego rodzaju kolegalności biskupów, lub inaczej się wyrażając, synodalności w Kościele, wywołuje zaciekawienie. Stąd też istnieje potrzeba udostępnienia zainteresowanym osobom, a zwłaszcza ludziom Kościoła możliwości zapoznania się ze źródłem i racją istnienia Synodu Biskupów, jego strukturą, zadaniami, składem osobowym itp.

Niniejsze przedłożenie, ukazujące Synod Biskupów w świetle obowiązujących norm kanonicznych, zostało podzielone na pięć części, do których zostanie dołączona część szósta zawierająca pewne wnioski o charakterze teologiczno – prawnym.

1. USTANOWIENIE SYNODU BISKUPÓW. PODSTAWY PRAWNE

Synod Biskupów jest niewątpliwie owocem Soboru Watykańskiego II. Korzeni jego należy się dopatrywać w od dawna stosowanej zasadzie synodalności oraz w jej ukonkretnieniu w postaci istnienia stałych synodów, zwłaszcza patriarchalnych w Kościołach Wschodnich¹. Dialog i współpraca episkopatu światowego z Ojcem św. w okresie przygotowania soboru torowały drogę do utrwalenia takiej współpracy w formie instytucjonalnej². Soborowy Dekret „Christus Dominus” wyraźnie

¹ O. S t o f f e l, *Die höchste Autorität der Kirche*, w: *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, wyd. K. Lüdicke, Essen 1985-, Einf. V. 342/2.

² P a w e ł VI, Przemów. 19.09.1963: AAS 55(1963)849-850

mówi o Synodzie Biskupów jako o radzie reprezentującej cały katolicki episkopat, która jest wyrazem uczestnictwa biskupów w trosce o cały Kościół (n. 5). Dekret uwzględnił to, co Paweł VI zawarł we wcześniej wydanym Motu proprio „*Apostolica sollicitudo*” z 15. 09. 1965 r.³ Normy zawarte w tym dokumencie papieskim zostały rozwinięte w Regulaminie Synodu Biskupów, promulgowanym 8. 12. 1966 r., zmienionym i uzupełnionym 24. 06. 1969 r. i 20. 08. 1971 r.⁴ W kształtowaniu charakteru i miejsca tej nowej instytucji kolegialnej w Kościele niemałą rolę odegrały wytyczne zawarte w przemówieniach papieży Pawła VI i Jana Pawła II, do których będzie okazja jeszcze wrócić.

Kodeks Prawa Kanonicznego zasadniczo przejął nie zmienione podstawy prawne Synodu Biskupów, wypracowane w okresie posoborowym. Opiera się na MP „*Apostolica sollicitudo*” i Regulaminie Synodu Biskupów. Uczynił to jednak bardzo zwięźle. Stąd wymienione dokumenty jako prawo specjalne, do którego prawodawca aż 9 razy wyraźnie się odwołuje, pozostają nadal w mocy⁵. Oprócz kan. 342-348 do Synodu Biskupów odnoszą się kan. 395 § 2 i 833 1°.

2. CELE I ZADANIA SYNODU BISKUPÓW

1. Według kan. 342 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r. Synod Biskupów jest zebraniem biskupów, wybranych z różnych regionów świata, którzy zbierają się w określonych terminach dla pobudzenia ścisłej łączności między Biskupem Rzymu i biskupami, jak również w celu świadczenia temu Biskupowi Rzymskiemu pomocy swoją radą dla zachowania i wzrostu wiary oraz obyczajów; dla zachowania i umocnienia dyscypliny kościelnej; a także dla rozważenia problemów związanych z działalnością Kościoła w świecie.

Treść kanonu ma swe oparcie w MP *Apostolica sollicitudo* w n. I i II. Pomija jednak niektóre ważne elementy, które należy uzupełnić zarówno z samego motu proprio jak i z Regulaminu Synodu Biskupów. Zawarty w kanonie opis tego czym jest Synod Biskupów, warto uzupełnić podkreśleniem, że jest on z natury stały. Natomiast swoje zadania wypełnia co do struktury periodycznie i okazjnie⁶. Ta centralna instytucja kościelna jest przedstawicielem całego episkopatu katolickiego⁷. Członkowie Synodu Biskupów – biskupi mają pochodzić z różnych regionów świata: wybrani, wyznaczeni zgodnie z prawem lub mianowani (kan. 346). Teolo-

³ AAS 57(1965)775-780; *Posoborowe Prawodawstwo Kościelne*, wyd. E. Szafranski, Warszawa 1969- (=PPK), t. I/1 n. 297-314.

⁴ AAS 59(1967) 91-103, 61(1969)525-593, 63(1971)702-704; PPK, t. I/1 n. 316-397, t. II/1 n. 2146-2254, t. IV/1 n. 6700-6728.

⁵ O. S t o f f e l, dz. c., Einf. V. 342/2.

⁶ MP „*Apostolica sollicitudo*” (=AS), n. I.

⁷ Tamże.

giczne uzasadnienie roli Synodu Biskupów opiera się na fakcie, że jego członkowie należą do Kolegium Biskupów i przez Chrystusa zostali oni zobowiązani do troski o cały Kościół (KK 23b). Synod Biskupów gromadzi się w określonych terminach, które winna cechować pewna systematyczność, podyktowana zadaniami, jakie prawodawca przed nim postawił.

W opisie celów Synodu Biskupów kanon nie zawiera niektórych ważnych sformułowań, zawartych w MP „Apostolica sollicitudo” w n. II. Pierwszym celem Synodu Biskupów według kanonu jest popieranie ścisłej więzi między papieżem i biskupami. MP „Apostolica sollicitudo” w n. II/1a mówi także o żywej współpracy między nimi. Niewątpliwie regularna wzajemna wymiana myśli i dobre relacje między najwyższą władzą kościelną i Kościołami partykularnymi są pożądane. Stąd Synod Biskupów jest cennym narzędziem wspólnoty i kolegalności biskupiej tzn. szczególnej odpowiedzialności biskupów w stosunku do Biskupa Rzymu⁸. Drugim celem jest świadczenie papieżowi pomocy radą w sprawach duszpasterskich szczególnie ważnych. Kanon wymienia zachowanie i rozwój wiary i obyczajów oraz obronę i wzmocnienie dyscypliny. MP „Apostolica sollicitudo” w n. II/1c mówi o znaczeniu uzgodnienia opinii przynajmniej co do istotnych punktów nauki chrześcijańskiej i co do sposobu postępowania w życiu Kościoła. Synod Biskupów jest więc narzędziem pogłębiania konsensusu w Kościele⁹. Trzecim celem Synodu Biskupów jest studiowanie i ocena roli Kościoła w dzisiejszym świecie. „Apostolica sollicitudo” w n. II/1b i II/2a wymienia prawdziwą znajomość spraw i wzajemną informację. Biskupi dostarczają papieżowi „doświadczenia i bogactwa życia chrześcijańskiego” z ich terenów¹⁰.

2. Sformułowanie kan. 342 wskazuje także na zakres kompetencji Synodu Biskupów. Jednak bliżej określa go kan. 343, który stwierdza, że jego zadaniem jest analizowanie przedstawionych mu spraw i wysuwanie wniosków, „nie zaś ich rozstrzygnięcie i wydawanie dekretów” Tylko w określonych wypadkach, gdy zostanie on dodatkowo wyposażony przez papieża w taką władzę, może rozstrzygać. Jednak tak rozstrzygnięta sprawa – jak opiewa tekst cytowanego kanonu – nabywa moc decyzyjną, gdy zatwierdza i promulguje ją Biskup Rzymski¹¹.

Tekst kanonu w skróconej formie referuje postanowienia zawarte w MP „Apostolica sollicitudo” w n. II. Podkreśla on, że kompetencja Synodu Biskupów znajduje się na płaszczyźnie konsultacji. Jest bowiem organem doradczym papieża. Doradztwo to wymaga otwartego i szczerego dialogu opartego na wnikliwej znajomości spraw. Dostarcza informacji o doświadczeniach i potrzebach przydatnych

⁸ J a n P a w e ł II, Przemów. 30.04.1982: AAS 75(1983)650.

⁹ E. K n e a l, Kom. do kan. 342, w: *The Code of Canon Law. A text and commentary*, N. York 1985, s. 283.

¹⁰ J a n P a w e ł II, Przemów. 21.03.1981: *Insegnamenti di G. Paolo II*, t. VI/1, 1981, s. 733.

¹¹ Por. kan. 341 §2.

Ojcu św. w kierowaniu Kościołem. Stąd – idąc za Pawłem VI – można to doradztwo nazwać autorytatywnym, kompetentnym¹².

3. Zastanawiając się nad charakterem władzy wykonywanej przez Synod Biskupów, niektórzy kanoniści skłaniają się ku pogładowi, że chodzi o władzę delegowaną przez papieża¹³. Synod działa bowiem w imieniu i pod zwierzchnictwem Ojca św.

4. Funkcja Synodu Biskupów nie koliduje z rolą Kolegium Biskupów czy też zadaniami innych centralnych gremiów i instytucji kościelnych (Kolegium Kardynałów, Kuria Rzymska).

Synod Biskupów różni się od Soboru Powszechnego w tym, że jest instytucją pochodzenia kościelnego, podczas gdy ten drugi wywodzi się z ustanowienia Bożego. W Synodzie Biskupów bierze udział tylko część biskupów, gdy tymczasem Sobór Powszechny jest zgromadzeniem całego episkopatu. Jednak obecność biskupów na Synodzie Biskupów także „wyraża myśl całego Kolegium Biskupów”¹⁴, chociaż w inny sposób. Ma to miejsce przez poddanie tematyki synodalnej dyskusji wszystkich konferencji biskupich, mimo że czynią to z lokalnego punktu widzenia. O ile Sobór Powszechny jest stałym kolegium, Synod Biskupów takim nie jest. Zmienia się bowiem jego skład. Synod Biskupów różni się od Soboru Powszechnego składem, celem i autorytetem. Zdaniem Papieskiej Komisji do spraw Rewizji KPK trudno mówić o utożsamianiu obu instytucji zarówno z punktu widzenia teologicznego jak i kanonicznego¹⁵. Natura Synodu Biskupów, jego usytuowanie w życiu Kościoła i potrzeba wyraźnego pełnomocnictwa papieża w wyjątkowych wypadkach rozstrzygnięcia, nie pozwalają przypuszczać, aby wtedy można Synod Biskupów postawić na równi z Kolegium Biskupów¹⁶.

3. BISKUP RZYMSKI A SYNOD BISKUPÓW

Synod Biskupów jest centralną instytucją kościelną pomagającą w sprawowaniu prymatu papieskiego i dlatego podlega bezpośrednio i wprost Ojcu św. Rola papieża w stosunku do Synodu Biskupów jest porównywalna z tą, jaką spełnia na Soborze Powszechnym. Kompetencje papieża w odniesieniu do Synodu reguluje kan. 344 Kodeksu, który zasadniczo pokrywa się z normami MP „*Apostolica sollicitudo*”¹⁷ i Regulaminu Synodu Biskupów z 1966 i 1969 r.¹⁸

¹² P a w e ł VI, Przemów. 21.11.1964: AAS 56(1964)1011; Tenże, Przemów. 30.09.1967: AAS 59(1967)970-971; Por. J a n P a w e ł II, Przemów. 21.03.1981: *Insegnamenti di G. Paolo II*, t IV/1, 1981, s. 733.

¹³ Tak O. Stoffel, dz. c., kom. do kan. 343/3.

¹⁴ P a w e ł VI, Przemów. 22.12.1967: *Insegnamenti di Paolo VI*, t. VII, 1969, s. 268.

¹⁵ „*Communications*” 14(1982)181.

¹⁶ Byłoby to możliwe, gdyby papież spowodował zmianę natury Synodu Biskupów. Por. także E. S z t a f r o w s k i, *Kolegialne działanie biskupów na tle Vaticanum II*, Warszawa 1975, s. 1710173.

¹⁷ N. III: PPK, t. I/1 n. 304.

¹⁸ art. 1: PPK, t. I/1 n. 316 i t. II/1 n. 2146.

Podkreślone powyżej podleganie Synodu Biskupiego bezpośrednio władzy Biskupa Rzymskiego wyraża się przede wszystkim w tym, że Ojciec św. ma prawo:

1. Zwoływania Synodu, ilekroć uzna to za wskazane oraz wyznaczania miejsca, gdzie ma się odbyć (kan. 344 1°).
2. Zatwierdzania członków Synodu, którzy zgodnie z obowiązującymi normami zostali wybrani przez kompetentne gremia oraz mianowania innych członków (2°).
3. Ustalania zagadnień, które mają być rozpatrywane przez Synod (kan. 344 3°). Zatwierdzenie tematyki Synodu ma się dokonać zgodnie z MP „*Apostolica sollicitudo*” przynajmniej na 6 miesięcy przed rozpoczęciem jego obrad¹⁹. Czas ten jest potrzebny do przesłania tematyki kompetentnym osobom prawnym (np. Konferencjom Biskupim) i fizycznym celem jej przeanalizowania i zajęcia stanowiska przekazanego później na zgromadzeniu Synodu. Regulamin Synodu z 1966 i 1969 r. mówi o prawie papieża do decyzji w sprawie dopuszczenia wniosków zgłoszonych na Synod²⁰.
4. Ustalania porządku obrad oraz przewodniczenia Synodowi osobiście lub przez delegatów (kan. 344 4° i 5°).
5. Zamknięcia, przeniesienia, zawieszenia i rozwiązania Synodu (6°).

Oprócz wymienionych prerogatyw papieża, świadczących o jego rozstrzygającym wpływie na Synod Biskupów, należy wspomnieć o postanowieniu kan. 342 §2, które podobnie jak Regulamin Synodu Biskupów z 1969 r.²¹ stwierdza, że mocą samego prawa następuje zawieszenie zebrania Synodu oraz zadań powierzonych jego członkom z chwilą opróżnienia Stolicy Apostolskiej, dopóki nowy papież nie zadecyduje o kontynuowaniu lub rozwiązaniu Synodu. Podobną normę podaje kan. 340 w sprawie zawieszenia Soboru Powszechnego z powodu wakatu na Stolicy Apostolskiej.

4. STRUKTURA SYNODU – JEGO UCZESTNICY

1. Przepisy prawne²² przewidują trzy rodzaje zgromadzeń synodalnych: generalne zwyczajne, generalna nadzwyczajne i specjalne. Obydwa zgromadzenia generalne są zwoływane dla rozpatrzenia spraw dotyczących „bezpośrednio dobra Kościoła powszechnego”. Z uwagi na swój charakter a zarazem przedmiot i okoliczności wymagają „skorzystania z wiedzy, roztropności i zdania” katolickiego episkopatu całego świata²³. Odbycie Synodu generalnego nadzwyczajnego podyktowane jest potrzebą szybkiego rozważenia sprawy²⁴. Zwoływanie zgromadzenia generalnego zwyczajnego – jak sama nazwa wskazuje – ma cechować pewna roz-

¹⁹ N. III/3: PPK, t. I/1 n. 304.

²⁰ art. 1 pkt 7: PPK, t. I/1 n. 316 i t. II/1 n. 2146.

²¹ art. 17 §4: PPK, t. II/1 n. 2201.

²² Kan. 345; AS n. IV: PPK, t. I/1 n. 305; Reg. Syn. B. z 1969 r., art. 4: PPK, t. II/1 n. 2151.

²³ Reg. Syn. B. z 1969 r., art. 4 10: PPK, t. II/1 n. 2151.

²⁴ Tamże, art. 4 20.

tropna systematyczność²⁵. Na specjalnym zgromadzeniu Synodu rozpatruje się sprawy dotyczące jednego lub kilku określonych regionów Kościoła²⁶. Synod specjalny jest przykładem zainteresowania się Kościoła powszechnego sprawami określonych Kościołów lokalnych, w których on istnieje i spełnia misję (kan. 368). Różność rodzajów zgromadzeń Synodu Biskupów sprawia, że jest on instytucją podatną i dostosowującą się do wymogów czasu²⁷.

W strukturze Synodu bardzo ważną rolę spełnia stały Sekretariat Generalny, w którym wyjątkowe zadanie przypada jego Sekretarzowi Generalnemu oraz osobie Sekretarza Specjalnego ustanowionego dla danego zgromadzenia Synodu²⁸.

2. Różne rodzaje zgromadzeń Synodu pociągają za sobą różnice w składzie ich uczestników. Na podstawie kan. 346, MP „*Apostolica sollicitudo*”²⁹ oraz Regulaminu Synodu Biskupów³⁰ uczestnikami poszczególnych zgromadzeń Synodu stają się osoby podane poniżej.

Członkami zgromadzenia generalnego zwyczajnego Synodu są:

I. Osoby z wyboru:

- biskupi wybrani przez Konferencje Biskupie według następującego klucza: jeden biskup, gdy Konferencja Biskupia liczy do 25 biskupów; dwóch biskupów, gdy liczy od 26-50 biskupów; trzech biskupów, gdy liczy od 51 do 100 członków; 4 biskupów przy jej liczebności przekraczającej 100 członków;
- 10 członków kleryckich instytutów zakonnych – przełożonych lub przynajmniej księży, wybranych przez rzymską Unię Przełożonych Generalnych.

II. Osoby pełniące pewne urzędy:

- patriarchowie, arcybiskupi więksi i metropolici poza patriarchatami Kościołów wschodnich;
- kardynałowie stojący na czele dykasterii Kurii Rzymskiej.

III. Osoby z nominacji papieskiej z grona biskupów, innych duchownych lub osób zakonnych, których ilość może sięgać 15% ogólnej ilości członków Synodu.

Członkami Synodu nadzwyczajnego są:

- przewodniczący Konferencji Biskupich krajowych lub więcej krajów;
- trzech przedstawicieli kleryckich instytutów zakonnych, wybranych przez Unię Przełożonych Generalnych;
- patriarchowie i inni już wspomniani hierarchowie Kościołów wschodnich;
- kardynałowie przewodniczący rzymskich dykasterii kurialnych;
- osoby mianowane przez papieża jak przy Synodzie zwyczajnym.

²⁵ Np. za pontyfikatu Jana Pawła II zwyczajne zgromadzenia generalne Synodu odbyły się w latach 1980, 1983, 1987, 1990 i 1994.

²⁶ Reg. Syn. B. z 1966 i 1969 r., art. 4 30: PPK, t. I/1 n. 319 i t. II/1 n. 2151.

²⁷ O Stoffel, dz. c., kom. do kan. 345/4.

²⁸ Zob. kan. 348.

²⁹ N. V-VIII: PPK, t. I/1 n. 306-309.

³⁰ art. 5-6: PPK, t. I/1 n. 320-334 i t. II/1 n. 2156-2166.

Uczestnikami Synodu specjalnego są:

- biskupi wybrani przez Konferencje Biskupie tych terenów, których tematyka Synodu dotyczy, według klucza jak dla Synodu zwyczajnego;
- dwóch członków kleryckich instytutów zakonnych, posiadających znajomość tematyki synodalnej, wybranych przez Unię Przełożonych Generalnych;
- patriarchowie i inni wymienieni już hierarchowie Kościołów wschodnich, należący do regionów, dla których został zwołany Synod oraz kardynałowie przewodniczący rzymskich dykasterii kurialnych, które mają związek z rozpatrywanymi sprawami;
- osoby mianowane przez papieża według norm j. w., związane z terenem, dla którego zwoływany jest Synod.

W każdym rodzaju zgromadzenia Synodu Biskupów pojawiają się trzy grupy członków: członkowie z wyboru, osoby piastujące pewne urzędy oraz członkowie z nominacji papieskiej. W każdym główną grupę stanowią biskupi „z terenu” Osoby nie będące duchownymi według prawa specjalnego nie mogą być oficjalnymi biegłymi; mogą ewentualnie pełnić funkcje osobistych doradców poszczególnych biskupów³¹.

3. Zadanie powierzone uczestnikom Synodu, zarówno biskupom jak i innym osobom, wygasa – zgodnie z postanowieniem kan. 347 §1 – z chwilą zamknięcia Synodu przez Biskupa Rzymskiego. Powyższe postanowienie jest uzasadnione tym, że osoby te zostały wybrane, mianowane lub wyznaczone do pewnych zadań tylko dla jednego zgromadzenia Synodu.

5. SEKRETARIAT GENERALNY A STAŁOŚĆ SYNODU BISKUPÓW

Synod Biskupów obraduje okresowo, za każdym razem zasadniczo w innym składzie osobowym. Pewna dyspozycyjność i stałość tego wyjątkowo ważnego organu doradczego papieża, przynajmniej w ograniczonym czy wręcz symbolicznym wymiarze jest – jak się wydaje – potrzebna. Funkcje tę zgodnie z kan. 348 §1 spełnia stały Sekretariat Generalny, któremu przewodzi Sekretarz Generalny, mianowany przez Biskupa Rzymskiego. Sekretariat Generalny swoją działalnością wyprzedza konkretne zgromadzenie Synodu a po jego zakończeniu kontynuuje swoje zadania. Jest on łącznikiem między różnymi sesjami Synodu³². Na podstawie kan. 348 §1 i uzupełniającego go prawa specjalnego³³ Sekretarz Generalny Synodu ma do pomocy Radę Sekretariatu, składająca się z 15 biskupów z których 12 wybiera Synod a 3 mianuje papież. Konstytuuje się ona na zakończenie sesji Synodu a jej członkowie pełnią zadanie do następnego zgromadzenia Synodu. Dla wspierania Sekretarza Generalnego spotyka się przynajmniej dwa razy w roku. Sekretarzowi Generalnemu pomagają również inne osoby, powołane przez niego z grona odpowiednich duchownych za zgodą papieża. Te jednak według

³¹ O. S t o f f e l, dz. c., kom. do kan. 346/5c.

³² Reg. Syn. B. z 1971r., art. 11 §1 i 13 §5; PPK, t. IV/1 n. 6702, 6724-6728.

³³ AS n. XII: PPK, t. I/1 n. 314; Reg. Syn. B. z 1971r., art. 11-13; PPK, t. IV/1 n. 6702-6728.

Papieskiej Komisji Interpretacyjnej z 13. 06. 1980 r. nie są członkami Synodu³⁴. Według Regulaminu Synodu Biskupów z 1969 r. do obowiązków Sekretarza Generalnego należy m. in. na 6 miesięcy przed rozpoczęciem zgromadzenia Synodu przesłanie Konferencjom Biskupim wykazu spraw, które mają być przedmiotem obrad Synodu Biskupów dla umożliwienia ich przedyskutowania i wyrażenia opinii (art. 22 § 2 i 23)³⁵.

Zgodnie z kan. 348 §2 dla każdego zebrania Synodu Biskupów ma być ustanowiony ponadto jeden lub więcej sekretarzy specjalnych, których również mianuje Biskup Rzymski. Zlecony im urząd wygasa w momencie zakończenia zgromadzenia Synodu.

Sekretarz Specjalny jest związany z konkretnym tematem Synodu w sposób szczególny. On też według Regulaminu Synodu z 1969 r. winien służyć pomocą referentowi sprawy wyznaczonemu przez papieża, który przygotowuje relację a potem przedkłada Ojcom Synodu (art. 30 i 33)³⁶. Gdy na sesji mają być rozpatrywane różne tematy dla każdego z nich ma być ustanowiony oddzielny Sekretarz Specjalny³⁷. Pomocnicy Sekretarza Specjalnego, wchodzący w skład jego sekretariatu, są również mianowani przez papieża³⁸.

WNIOSKI

Studium przepisów stanowiących pewne ramy Synodu Biskupów pozwala na sformułowanie następujących wniosków:

1. Synod Biskupów jest rodzajem synodalności doradczej w Kościele, który ma szansę zgromadzić wyjątkowo dużo informacji z terenu głównie dzięki uczestniczącym w nim przedstawicielom Episkopatów całego globu ziemskiego i służyć w oparciu o nie radą, wspierając Ojca św. w kierowaniu Kościołem.

2. Struktura instytucjonalna i personalna Synodu zdaje się gwarantować należyte przygotowanie jego tematyki i jej należyte rozważenie czy to w plenarnych dyskusjach, czy też w kręgach językowych czy innych.

3. Ramy prawne powyżej przedstawione służą należytemu zagwarantowaniu przestrzeni rzeczywistości życia. Sposób ich wykorzystania podsuwa osobowość Biskupa Rzymu.

4. Przepisy prawne ich wykorzystanie w postaci odbytych Synodów są dowodem właściwego zrozumienia intencji Kościoła w dziedzinie kolegalności, która nie jest utrudnieniem służby duszpasterskiej, lecz pomocą.

5. Synod Biskupów jawi się jako uporządkowana, dynamiczna Kościoło – twórcza instytucja, czym powinna być każda kolegalna struktura niższego szczebla.

³⁴ AAS 72(1980)767.

³⁵ PPK, t. II/1 n. 2208-2211.

³⁶ PPK, t. II/1 n. 2223-2224, 2226.

³⁷ Reg. Syn. B. z 1969r., art. 14 §2: PPK, t. II/1 n. 2189.

³⁸ Tamże, art. 14 §3: n. 2190.